

SZAKMA, VÁLTÁSOK/KAL. A NÉPNEVELŐTŐL AZ ANDRAGÓGUSIG

„... s rendezni végre közös dolgainkat,/ ez a mi munkánk; és nem is kevés.”

József Attila: A Dunánál

„A jó pap holtig tanul”, a középkorban már gyakorolt, napjainkban pedig szólás-mondássá vált intelem jól megragadható, leírható tanulási folyamat és intézményi struktúrát teremtett, amely még szűk körre vonatkozott, meghatározott, illetve csekély számú hivatásra terjedt ki. A 20. század második felében a permanens tanulás/nevelés koncepciója már társadalmi méretűvé próbálta szélesíteni a tudni vágyás igényét, kényszerét. A nemzetállami keretek között különféle oktatási-nevelési intézményrendszerek és iskolán kívüli formációk jöttek létre. A 21. század elején, a globalizálódó világban megfogalmazódó kihívások/szükségletek egyértelművé tették, hogy nélkülözhetetlen az egyén élethosszig tartó tanulósa.

A 19. század végi népnevelőtől a 20. század végi művelődésszervezőig

A felnőttképzés intézményesülési folyamatának kiindulópontja a nyugati fejlődés útjára lépő Magyarországon a 19. század második felére, egészen pontosan a kiegyezést (1876.) követő évekre tehető. Ebben az időszakban fogalmazódott meg állami feladatként, majd emelkedett kormányzati szintre a kulturális értékekhez való hozzáférés lehetőségeinek biztosítása, a társadalmi méretekben és léptékben történő esélyegyenlőség megteremtése.

A korabeli honatyák több olyan problémát foglaltak meg, melyek a későbbi korokban – napjainkban – is napirenden maradtak. Az egyik – nagy indulatokat kiváltó –kérdésselvetés az volt, hogy az értékek közvetítésében és feldolgozásának elősegítésében mekkora szerepet vállaljon a társadalom és milyen mérték illesse meg az államot?

A másik megválaszolásra váró kérdés arra irányult, hogy mik azok az értékek és normarendszerek, amelyek az adott korban az állam részéről, a társadalom oldaláról, esetleg mindkét részről egyformán közvetítésre (terjesztésre) érdemesek?

Végül a harmadik kérdés azt firtatta, hogy az értékek közvetítéséhez és feldolgozásához szükséges jár-

lami, társadalmi, infrastrukturális/ feltételek, hogyan, milyen mértékben és léptékben intézményesüljenek?

A kérdések koronkénti megválaszolásának sokszínűségét jól jelzik (sőt „szimbolizálják”) a kulturális értékközvetítő foglalkozások elnevezései. Ismert, hogy:

- a kiegyezést követő időszakban a népnevelő,
- a századforduló éveiben elsősorban szabadoktató,

- a két világháború közötti évtizedekben az iskolán kívüli népművelés állami intézményesítését segítő iskolán kívüli népművelő,

- a szabadművelődés rövid időszakában a szabadművelődési munkás, kultúros,

- az 1950-es években a pártállam vezérelte kulturális élet aktivistája a kultúrvezető, a kultúrpropagandista káder vagy a kultúrház-igazgató,

- a forradalom leverése, de döntően az ún. konzolidáció után (az 1960-as évektől) az állampárt irányította művelődés szakembere a mindinkább hivatalnokká váló népművelő (aki művelődési központ, művelődési ház, klubkönyvtár igazgató, illetve valamilyen előadó). Az 1970-es évek közepétől már közművelő, sőt munkásművelő, a rendszerváltás után kulturális menedzser, művelődési menedzser, művelődésszervező (továbbá a művelődéssel kapcsolatba hozható különféle területeken munkálkodható ilyen-olyan szervező) elnevezéssel illettek azokat, akik a kulturális értékek széleskörű terjesztésével foglalkoztak.

A kutatások szerint és a megvalósított programok elemzése alapján két lényeges vonulat fedezhető fel. Egyrészt a különféle elnevezések nem az egységesülési hiányával magyarázhatóak, hanem az elvárások módosulásaival, funkcióinak változásaival és a professzió differenciálódásával. Másrészt a változások nemcsak érintetlenül hagyták a felnőttek oktatásával/nevelésével foglalkozó tevékenységeket, hanem – ha ellentmondásosan is – folyamatosan és fokozatosan szélesítették, erősítették azokat.

A szak/képzés „prokrusztesz-ágya”, vagy sűrűsödő problémahalmaz?!

A kulturális értékközvetítő szakma és hivatás, de a hazai szakemberképzés igényének is igazi „szülője” a tanító,

SZÍN

„szülőszobája” a népiskola volt. Maradva a hasonlónál: a népművelés a „gyermekkorát” is a szülői házban élte, s ezért alapvetően ennek az intézménynek a nevelő és környezeti hatására szocializálódott. Az időről-időre felmerülő célmegfogalmazások során, a szakmai identitás keresési és öndefiníciós törekvések alkalmával ezek a szocializációs hatások (a „gyermekkorai alapélmények”) különféle intenzitással és interpretálással mindig jelentkeztek, bizonyos idő elteltével „a lámpás szerep tartósításával szinte kísértettek”. Hasonlattanál élve: „szakmai és erkölcsi pórázon tartották” a gyakorlatot, a szakképzést és annak fejlődését.

Arról sem feledkezhetünk meg, hogy a gyakorlati munkavégzésben és a szakképzésben hosszú ideig domináns helyet foglalt el és töltött be a pedagógia, amely egyrészt [nevelni, átnevelni, visszanevelni stb.] szándékolt vagy kevésbé szándékos célkitűzésével, másrészt szaktudományként való szerepvállalásával, és harmadsorban, mint strukturális keret egyaránt befolyásolta nemcsak a társadalomban megvalósuló kulturális értékközvetítést, de a szakemberképzést is. A pedagógia (osztály-tanóra szerkezetben tervező, nevelési célokat és eszközöket konkretizáló, folyamatokban gondolkodó, mérhető és értékelő stb.) világa leképeződött a népművelésre, majd a közművelődésre is. Mindez azt vonta maga után, hogy a nép művelése/művelődése tervszerű, tervezhető folyamatként értelmeződött, de a közművelődés is folyamatokban öltött testet (korabeli megnyilatkozások, kutatások és publikációk tucaitjai említhetjük).

A pedagogizált (tervezett) esemény sorozatokba a gyakorlati szakembereknek és az oktatóknak mind nehezebbé vált beilleszteni a társadalmi mozgásokból és változásokból adódó új jelenségeket. A helyi társadalmi/közösségi igényekre épülő kihívások és a jelentkező új tudományos diszciplínák egyre kevésbé fértek el a szűkre szabottnak mutató pedagógiai struktúrákban. A valóság a képzési tevékenységeket interdiszciplinaritásra, a gyakorlati cselekvéseket túlon túl tág horizontális bővülésre készítette, de nem mindig pozitív értelemben. Mindennek az lett a következménye, hogy a közművelődés gyakorlata és a képzésben jelentkező diszciplínák szétfeszítették a pedagógia alapú szakmaképet és képzési szerkezetet, melyek jelentős konfliktusokhoz vezettek nemcsak a gyakorlatban, (helyenként, településenként, intézményenként), hanem a szakképzésben (a tanszékeken) is.

A feszültségeket folyamatosan – akaratlan, vagy szándékosan – táplálta a pedagógusok és andragógusok időről-időre történő „szekértáborokba” szerveződése, a felnövekvő nemzedék tanítása és a felnőttképzés közti együttműködés tisztázatlansága. Nagy vonalakban.

A felnőttképzésben a kiegyezést követő évtizedekben sokáig túlnyomórészt az iskolapótlás lehetőségét látták, amely leginkább az analfabéta tanfolyamok szervezésében nyilvánult meg. Magyarországon a felnőttképzés területei és formái ugyan a szovjet-blokkban bővültek (dolgozók esti iskolái...) a második világháború utáni időszakban, ám azok jelentős részét ideológiai-politikai kurzusok képezték, illetve továbbra is az iskolai hiányosságok idézték elő.

Az alap-és középfokú oktatásban jelentkező problémák megoldására 1970-es és 1980-as években különböző pedagógiai kísérletek kezdődtek, melyekre ma már alig-alig emlékszünk. A különféle – feltételezhetően jó szándékú kísérletekben hol vezetőként, máskor résztvevőként összességében alig több mint néhány tucait hazai pedagógiai szakember vett részt. A korabeli kísérletekben résztvevők és a született publikációk viszonylag jól tükrözik a mai értelemben vett „szakmai lobbik” szocialista viszonyok közti működését. Távol áll tőlünk, hogy az akkortájt „egymással versengő” sokféle olvasástanító módszereket okoljunk az ötvenesek funkcionális analfabétizmusának napjainkban meredeken felfelé ívelő görbéjéért, a szövegértési problémákért, a felnőtt népesség írástudásának mai állásáért. Napjainkban sem jobb a helyzet, hiszen az általános iskolákból kikerülő gyerekek 10 %-a gyakorlatilag fél/analfabéta. Az egymást érő különféle oktatási reformokra sem akarunk követ vetni a humánus emberi magatartást megalapozó irodalmi, művészeti és történelmi tudás elértéktelenedése miatt. Ám aligha hallgatható el, hogy ezek következményeként olyan feladatok hárultak a népművelésre és a közművelődésre, amelyekkel egyik sem volt képes megbirkózni. Hiába álltak hatalmas összegek az 1970-es évtizedben a munkásművelődés rendelkezésére. A közművelődés nem tudta az általános műveltség alapvető hiányait pótolni. A népművelők jelentős energiát és nem kevés pénzt fordítottak arra, hogy népművelés és a közművelődés területein igazi közösségek működjenek. A gyerekek az iskolában nem sajátították el a különféle közösség megszervezéséhez szükséges ismereteket, hiányzott az igazi „együttes élmény”, az oktatási rendszer nem alakította ki azokat a készségeket, melyek nélkülözhetetlenek a társas együttléléshez. A felnövekvő nemzedék nem tapasztalhatta meg azt, hogy az együttműködésre épülő közösség értékes szerveződési forma nemcsak a családi élet esetében, hanem a munka világában is, hiszen nélküle nem létezhet valódi család, de eredményes és hatékony munkavégzés sem. Az alapokat megteremtő tanítók munkavégzésének a kép-

zők színvonalának ijesztő mértékű csökkenése (aki nem jutott be főiskolára vagy egyetemre azokat vették fel) következtében a pedagógusok egyre kevésbé voltak képesek feladataik igényes ellátására. A tanítók és a tanárok nem fordítottak kellő figyelmet a hátrányos helyzetek csökkentésére az egyéni képességek és készségek kimunkálására. Az iskolák közti elképesztően nagy és növekvő szakmai különbség, a pedagógus társadalom bizonytalan/ított értékrendszere parttalaná tette a személyiséget stabilizáló alapértékeket. Az oktatási rendszer a politikai hatalom által meghatározott mozgóértékeket tette meg alapértékeknek. A problémákra az iskolán kívüli népművelés és a közművelődés különféle közösségfejlesztő, önismereti, személyiség-és tudást építő, ismeretbővítő stb. törekvései nem jelenthettek megoldást.

A problémák a rendszerváltást követően gyarapodtak és felerősödtek. Az emberek és lehetőségeik közti különbségek sokdimenziós (már-már antagonisztikusan) ellentmondásossá váltak. *A személyiséget az önmegvalósítás liberális ideológiája problémahalmazzá változtatta, a gazdasági racionalitás pedig „humán erőforrásra redukálta”. Magyarország egyetlen és nemzetközileg is számottevő „gazdasági tőkéje”, a szellemi teljesítményt előállító tudás értéke devalválódott. Az iskolarendszer „pedagógiai provinciákba rendezett” világa és a mindennapi élet között mind mélyebb és szélesebb szakadék támadt, melyet a kulturális értékközvetítés iskolán túli felnőttképzése egyre kevésbé tudott áthidalni. A felnőttképzés képtelenné vált arra, hogy a reá hátruló hatalmas méretekben felszaporodott és egyre bonyolultabb iskolapótló feladatokat ellássa. Az un. bolognai képzés a szakmaválasztást és a szakképzést eltolta a felnőttképzés területeire. Egyre feszítőbb kérdésként fogalmazódott meg, hogy a hazai félig-meddig kialakuló felnőttképzési intézményrendszer a gyarapodó iskolapótló és növekvő szakképzési feladatokat képes lesz-e az UNESCO élethosszig tartó tanulásról szóló memoranduma, valamint az Európa Tanács 2000-ben elfogadott Lisszaboni Nyilatkozatában megfogalmazottak szellemében ellátni? Mennyire érdeke az országnak a politikai és kevésbé szakmai indítékú, a nemzeti tudás (ismeret) alapú képzés helyett a nemzetközi értelmezést megengedő (jobbára adminisztratív) kompetencia alapú képzési filozófiának megfelelni?*

A 21. század eleji andragógus/képzés megszületéséről
Az 1989-90. utáni évek Magyarországon is robbanásszerű változást/átalakítások kezdődtek. A hatalmas méretekben jelentkező felnőttképzés iránti új igények (átképzések, munkanélküliek számára szer-

vezett képzések, nyelvtanulás) nyomást és hatást gyakoroltak az intézmények tevékenységszervezetére és a szakemberképzésre egyaránt. A kulturális értékközvetítő szakemberképzés gyorsan és viszonylag jól reagált a kihívásokra. A művelődésszervező képzés rövid időn belül a felsőoktatás egyik legnépszerűbb szakává vált. A szak sikerességét több tényező is befolyásolta. Közülük kettőt mindenképpen érdemes megemlíteni. *A siker egyik „kulcsa” a múltban keresendő és található meg. A szak sikerességéhez nagymértékben hozzájárultak a sokdimenziós, ellentmondásos világokban szerzett tapasztalatok. Korántsem a teljesség igényével tekintünk át az intézményesülési folyamat néhány fontos állomását:*

– A kiegyezést követő időszakban a *népnevelő különféle tanfolyamok, és képzések segítségével bővítette és sajátította el a nép neveléséhez elengedhetetlen és szükségesnek tartott ismereteket, igyekezett megfelelni a társadalmi és állami elvárásoknak. (Pl. kötelező volt elsajátítani a selyemhernyó tenyésztési és tűzoltási ismereteket, a filoxéra elleni védekezést stb.).*

– A századforduló évtizedében a megizmosodó és színesedő felnőttoktatás kerül előtérbe (Pl. alfabetizációs tanfolyamok és szaktanfolyamok, felvilágosító és társadalmi ismereteket terjesztő tanfolyamok tartása stb.) Tanfolyami keretek között történik a tanítók *felnevelése* (oktatására való felkészítése (Pl. hogyan kell jól és hatékonyan előadást tartani.). A pedagógusok mind erőteljesebben tiltakoznak a „mindenes” szerep és a túlterhelés ellen.

– A két világháború között az iskolán kívüli népművelési tevékenységek szervezésére és lebonyolítására a tanfolyami keretek mellett a *tanítóképzőkben* is elkezdik képezni a leendő tanítókat. A népművelésben résztvevők köre intézményesen kiszélesedik. A tanítók és tanárok mellett az *értelmiség* feladatává bővül a nép művelése. Az értelmiségi rétegek képviselői (elsősorban állami alkalmazottak) népművelési tanfolyamokon vesznek részt. A tanítóokra hátruló terhek azonban továbbra sem csökkennek. A tanítók tiltakozása egyre szervezetesebb formákat ölt. A pedagógusok követelik a népművelési tevékenység önálló foglalkozásként történő állami elismerését.

– A szabadművelődés időszakában (különböző pártok, társadalmi szervezetek és még a Magyar Rádió „korabeli távoktatási programjával” is) tanfolyami keretek között képezik a *nem főhivatású népművelőket (kulturális munkásokat)*, de a tanítóképző intézetekben is sor került a szabadművelődési ismeretek oktatására. A népművelés egyre inkább kezd intéz-

ményesen is leválni a tanító tevékenységéről, az iskoláról, hogy helyette (és mellette) a társadalom által létrehozott szervezetek és „önkéntes kulturmunkások” lássák el a nép művelésének különféle feladatait.

– A „fordulat éveként” számon tartott 1948/49-et követően megkezdődött a hivatásos népművelő káderek /valójában kultúrpropagandisták/ képzése két intézménytípusban. Létrehozzák a népművelési gimnáziumokat és megszervezésre kerül a Népművelési Minisztérium Móricz Zsigmond nevét viselő három éves iskolája. (A gimnáziumi oktatás egy éven belül, a Móricz Zsigmond Népművelési Iskola három év múlva felszámolásra kerül.) A kommunista párt által elfogadott és szorgalmazott programban a kultúrotthon létesítés/építés szükségyszerűen főállású népművelőket igényel.

– A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Neveléstudományi tanszék keretei között népművelési szeminárium indul 1956 őszén egészen 1963-ig

– Főszakos népművelő képzés kerül meghirdetésre az 1961/62. tanévtől az ELTE Könyvtártudományi tanszékén (irányultsága szociológiai).

– A tanítóképző intézetekben népművelési ismeretek c. tantárgy keretében oktatják a népművelés elméleti, de elsősorban praktikus tudnivalóit.

– A tanárképző főiskolákon is népművelési ismeretek c. tantárgy keretében találkoznak a hallgatók a népműveléssel.

– Az 1962/63-as tanévtől Szombathelyen, az 1963/64-es tanévtől Debrecenben is megkezdődik a tanító szakról leváló népművelés-könyvtáros szakos képzés.

– Az 1963/64-es tanévtől a Kossuth Lajos Tudományegyetemen is főszakos képzés lesz a népművelés (irányultsága andragógia).

– Egyetemi doktori cím megszerzésére nyílik lehetőség 1971-től a Kossuth Lajos Tudományegyetemen a felnőttnevelési, közművelődés-elméleti és művelődéselméleti-politikai főtémákból.

– Az 1970-es évek közepétől a tanítóképző főiskolákon népművelési szakkollégiumok kerülnek meghirdetésre. Létrejönnek a népművelési (közművelődési) tanszékek (tanszéki csoportok). Megszűnik a szombathelyi és a debreceni népművelés-könyvtáros szakos képzés

– Az ország valamennyi tanárképző főiskoláján az 1970-es évek közepén népművelési (majd közművelődési) szakcsoportok, tanszékek jönnek létre. Főszakká válik a népművelő-képzés. Szükséges megjegyezni, hogy az 1970-es években a népművelésről közművelődésre történő fogalomváltás egyben azt is jelenti, hogy a közművelődés részint sokkal

szélesebb körű és színesebb tevékenység, mint amihez a legjobban felszerelt művelődési ház képes lehetőséget teremteni, részint olyan közösségképpen történik a gondolkodás, amely kikezdi az ún. kollektivizmus eszméjére épülő közösségfelfogást. A képzés ezekre a változásokra /a három „T” nyújtotta lehetőségek alapján/ specializációk indításával reagált.

– Számos nagyváros középiskolájában az 1975/76. tanévben megkezdődik a középszintű gyűjteménykezelői (könyvtáros, múzeumi és levéltáros) képzés.

– A minisztérium felfüggesztette az ELTE egyetemi népművelő szakára történő felvételt. A képzés mind a mai napig szünetel. Főiskolai szintű művelődésszervező képzés indult meg viszont az egyetem Tanárképző Karán.

– A tárca engedélyezi két tanítóképző főiskola kutatási-képzési kísérletét. Esztergomban és Jászberényben a három éves tanítószakkal szakpárban négy éves népművelés és könyvtáros szakos képzés indul 1987/88-ban.

– 1990-ben a tárca Szakképzési Bizottságának javaslata alapján főiskolai szinten művelődésszervező, egyetemi szinten kulturális menedzser képzés indul meg, a népművelő-képzés jogutódaként. A debreceni és a pécsi egyetemen kezdetét veszi a kulturális menedzserképzés. A testület egyben azt javasolja, hogy a képzési egységek neve Művelődés-tudományi tanszékre változzon. A főiskolai tanácsok figyelembe veszik az ajánlást, de különféleképpen döntenek, jelezve a szakképzési irányultságok differenciálódását. A képzés igyekszik illeszkedni a kulturális élet plurális szerkezetéhez, a differenciálódó kulturális értékterjesztő tevékenységekhez.

– A rendszervált/(ás)ozás utáni években különböző okokból megszűnik a debreceni, a sárospataki, és a zsámbéki tanítóképző főiskolákon folyó népművelőképzés. Az ELTE továbbra sem indít egyetemi szintű képzést. (OKJ-s tanfolyamokat hirdet.) A Budai Tanítóképző Főiskolán (ismét) művelődésszervező szak indul, amely az ELTE-hez való csatlakozást (egyetemi integrációt) követően is megmaradt.

– Az 1990-es évtized legvégén a MAB akkreditálja a KLTE nevelés-és művelődéstudományi doktori programját. A közoktatási és felsőoktatási alprogramok mellett, felnőttnevelési és közművelődési alprogram is meghirdetésre kerülhetett, amely lehetővé tette a PhD tudományos fokozatszerzést.

– A Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán megalakult a Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet (FEEFI). A Szent István Egyetem Jászberényi Tanítóképző

Főiskolán 2000 januárjától létrejött a Társadalomelméleti, Közművelődési és Felnőttképzési Intézet.

– A Pécsi Tudományegyetemen 2005-ben a FEEFI Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karrá alakult. Jászberényben a helyi értékelési/vizonyítási alapok és a tanítóképzés privilégiumait védők által állított korlátok fokozatosan szűkítették az egyetem és a kar érdekeit egyaránt szolgáló felnőttoktatás irányába tett paradigmaváltó törekvéseket, amely az intézet felszámolásához vezetett. A Szegedi Tudományegyetem Pedagógusképző Karán 2007 októberében Felnőttképzési Intézet alakult.

– A konzorcium védőernyője alá szerveződött képzőhelyek hosszas és bonyolult küzdelmeinek eredményeként az ún. bolognai - struktúra keretében 2006. szeptemberétől andragógia /BSc/ alapszak indulhatott a kormányhatározatban megjelölt négy választható szakiránnyal az ország több egyetemén, mintegy tizenkilenc helyen. Az andragógia MSc képzés indítását a MAB két egyetemen - Szegeden és Pécsen – támogatta.

– Az andragógia tudományos elismertségének jele, hogy 2007-ben az ország több egyetemén meghirdetett doktori iskolák közül néhányan felnőttképzési témakörökből is lehetőséget kínálnak PhD fokozat megszerzéséhez.

A szak sikerességét befolyásoló másik meghatározónak tekinthető, hogy a rendszerváltás utáni kulturális értékközvetítő (művelődésszervező) szakemberképzésben felerősödött a felnőttképzési irányzat, a pedagógia mellett jelentős mértékben gyarapodott az andragógia jellegű tantárgyak száma. Megjelentek a 400-450 órás, több szemeszteres andragógia specializációk, melyek elvégzését már az oklevélben elhelyezett „Béttelappal” lehetett igazolni.

A valóságról és a kihívásokról

Szükségszerűnek tekinthető, hogy a történelmi előzmények és tapasztalatok alapján, a munkanélküliség megjelenése, az UNESCO által megfogalmazott élethosszig tartó tanulási program, az Európa Tanács Lisszaboni Nyilatkozatában rögzített kompetencia alapú képzési elvárások következtében, a hazai Felnőttképzési törvény (2001. évi CI. Tc.), követelményeként elkerülhetetlenné vált Magyarországon is az Európai Unióban már elismert andragógia legitimizálása. Az eltelt évtizedekben Magyarországon – elsősorban – Durkó Mátyás nevével fémjelzett „illegitim felnőttnevelő andragógusképzés” a bolognai-felsőoktatási rendszerben legitim andragógia /felnőttképzési/ alapszakká vált. A kulturális értékközvetítő andragógiai alapismeretekre helyezett, választható

szakirányokkal (művelődésszervező, személyügyi szervező, munkavállalási tanácsadó, felnőttképzési szervező) differenciált BSc (Bachelor of Science) képzése, az induló MSc (Master of Science) képzésekkel a meghirdetésre kerülő majdani PhD (Doctor of Philosophy) doktori iskolával együtt tág kereteket hozott létre.

A kulturális értékközvetítő szakemberképzők közül sokan attól tartottak, hogy az elnevezés gondokat fog okozni. A félelmek ellenére a bolognai rendszerű formációban az andragógia az egyik legnépszerűbb képzési szakká vált. *A 2007. évi statisztika alapján a szakok listáján a 10. a szakokra jelentkezők sorrendjében, 2008-ban a 7. helyet foglalta el.* A helyezések aligha meglepőek. A hazai felsőoktatási intézményekben a népművelés, közművelődés és művelődésszervező szakon az elmúlt évtizedekben több tízezres nagyságrendben folytattak tanulmányokat. A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Felnőttképzési Intézet nappali és levelező tagozaton tanuló hallgatói körében 2007/2008-ban folytatott kutatás – többek között – jól jelezte, hogy a szakra felvettek túlnyomó többsége előtt nem volt ismeretlen az andragógia tárgya és tartama. Indokolatlan volt a félelem, hogy az érdeklődők nem tudnak mit kezdeni az andragógia elnevezéssel.

Szükséges megtenni még egy észrevételt. Az andragógus képzés népszerűségét sokan a pedagógia megújulásának tekintik. Durkó Mátyás keserű megjegyzése, amely a Kultúra és Közösség 1982. évi 1-2. számában jelent meg, pontosan nevesíti a szak legitimizálásáért, a korábbi évtizedekben folytatott küzdelmet: „Nem akarjuk azt mondani, hogy a karon mindenki örömmel fogadta a képzést, az ezzel kapcsolatban jelentkező új tudományos kutatásokat, hogy különösen az elején – nem kellett néhány oktató társunktól nagyon sok gúnyos megjegyzést lenyelni, amitől mindenkori hallgatóink is sokat szenvedtek”. A pedagógia (tanítóképzés, tanárképzés) és az andragógia (felnőttképző szakemberek) között napjainkban sem létezik valóságos szakmai párbeszéd. Ezért elfogadhatatlan, hogy a pedagógia az andragógia szakot megújuló eredményének tekintí! Aligha lehet egyetérteni azzal az állásponttal sem, melyet a Nemzeti Felnőttképzési Intézet 2005-évi országos reprezentatív kutatása nyilvánvalóvá tett: a különböző felnőttképzési szervezetben foglalkoztatott pedagógiai végzettséggel rendelkezők (tanítók, tanárok) szerint nekik nincsen szükség andragógiai ismeretek elsajátítására.

A nehézséget alapvetően nem az jelenti, hogy a felsőoktatási intézményekbe jelentkezők nem tudnak mit

kezdeni az andragógia elnevezést viselő BSc és MSc képzésekkel. A sorok trója úgy véli, hogy az igazi kihívásokat a következő kérdések fogalmazzák meg.

Az andragógus képzés elmélete és gyakorlata miként lesz képes a társadalmi és a gazdasági elvárásoknak egyszerre megfelelni? Mennyire tud hozzájárulni a kulturális értékekhez való hozzáférés széles lehetőségeinek biztosításához, a társadalmi méretekben és léptékben történő esélyegyenlőség elősegítéséhez? (A művelődésszervező szak ugyanis az andragógus alapképzés szakirányává zsugorodott. A kulturális mediátor szaklétesítési kérelmet a MAB immár harmadszor utasította el!)

A felnőttképzés terén az értékek közvetítésében és feldolgozásának elősegítésében milyen szerepet tud vállalni a társadalom, és mekkora mértékű az állam?

Mik azok az alapértékek és mozgóértékek, amelyek az állam, a társadalom, esetleg mindkettő egyformán közvetítésre (terjesztésre) érdemesnek tart?

Az értékek közvetítéséhez és feldolgozásához szükséges (állami, társadalmi, infrastrukturális) feltételek, hogyan, milyen mértékben és léptékben intézményesülnek?

A neveléstudományban elkerülhetetlen a paradigmaváltás! Új alapokon szükséges rendezni a felnövekvő nemzedék oktatása-nevelése és a felnőttképzés, a pedagógia és az andragógia, a különböző andragógus képzési törekvések egymáshoz való viszonyát!

Nagy a kihívás! A szak/emberek képesek lesznek-e arra, hogy megfogalmazzák a különbözőségek egységét?!

Felhasznált irodalom

Bajusz Klára – Filó Csilla – Németh Balázs (2004.): A magyar felnőttoktatás története a XX. század közepéig. Pécs. FEEFI.

Educatio (Ekvivalenciától a kompetenciáig) 2007. Nyár
Farkas Éva (2007.): Rendszerváltás a szakképzésben. A szakképzés szerkezeti, tartalmi átalakulása Magyarországon 1989 után, különös tekintettel az iskolarendszerű szakképzés reformjának jellemzőire a képzést végző intézmények aspektusából. Debrecen. Debreceni Egyetem BTK. (PhD értekezés)

Fónai Mihály – Drabanc Róbert (2000.): Vázlat a népművelő- és művelődésszervező-képzés történetéhez Nyíregyháza. Kultúra és Közösség, IV. – 2001. I. sz.

Győry Csaba (2001.): A képzésfejlesztési kísérlettől az akkreditációig. Kultúra és Közösség, II-III. sz.

Győry Csaba (2004.): Képzésfejlesztés konzorciumban. A magyar felsőoktatás jövője az Európai Unióban. Esztergom (Szerk.): Magyar György.

Hidy Pálné (2001.): Kultúráközvetítő szakemberek képzése az egri Eszterházy Károly Főiskolán. Kultúra és Közösség, IV. – 2001. I. sz.

József Attila minden verse és versfordítása. Budapest. Szépirodalmi Könyvkiadó. 1980.

Juhász Erika (2005.): A Hajdú-Bihar megyei felnőttoktatás intézményrendszere a hazai felnőttoktatás történeti tendenciáinak tükrében. Debrecen. Debreceni Egyetem BTK. (PhD értekezés)

Kleisz Teréz (2005.): A népművelés és a szociális munka szakmäsodása angolszász és magyar metszetekben. Debrecen. Debreceni Egyetem BTK. (PhD értekezés)

Kraiciné dr. Szokoly Mária (2004.): Felnőttképzési módszertár. Budapest. ÚMK

Sári Mihály (1998/1999.): A felnőttképzés praxisa és a felnőttképzők oktatása egyetemeken, főiskolákon. Kultúra és Közösség, I. sz.

Sz. Tóth János (1998.): A népfőiskolai modell a XIX-XX. században, szerepe és fejlődése a magyar művelődésben. Debrecen. Debreceni Egyetem BTK. (PhD értekezés.)

Pordány Sarolta (1998.): Civil „utazások” a kilencvenes évek hazai felnőttoktatásában. A Nyitott Képzések Egyesület tevékenységének története 1989-1996. In: A magyar felnőttoktatás története. Budapest. Szerk: Maróti Andor, Rubovszky Kálmán, Sári Mihály. 141-154. o.

T. Kiss Tamás (2000.): A népnevelőtől a kulturális menedzserig. (Fejezetek a népművelőképzés fejlődéstörténetéből.) Budapest. Német Népfőiskolai Szövetség Nemzetközi Együttműködési Intézete – Új Mandátum Könyvkiadó

T. Kiss Tamás (2002.): Foglalkozás, szakma, hivatás. Kultúra és Közösség, II. sz.

T. Kiss Tamás (2003.): A kulturális értékközvetítő szakemberek paradigmaváltásai. Kultúra és Közösség, II-III. sz.

T. Kiss Tamás (2005.): Kulturális értékcseré. Kultúra és Közösség, I. sz.

T. Kiss Tamás – Tibori Tímea (2005.): Hommage á Durkó Mátyás. Felnőttképzés, 1. sz.

T. Kiss Tamás – Tibori Tímea (2006.): Az illegitim andragógusképzés megteremtője. In: Az illegitim andragógusképzés megteremtője. In memoriam Durkó Mátyás. Budapest. Magyar Művelődési Intézet – Karácsony Sándor Művelődési Társaság – Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. Szerk: Balipap Ferenc.

T. Kiss Tamás (2008.): Kihívások az andragógus képzésben. Kutatási zárójelentés. Szeged (Kézirat)

T. Molnár Gizella (2000.): A közművelődési szakemberek képzése a SZTE JGYTF Kara Közművelődési tanszékén 1975-2000. Kultúra és Közösség, II-III. sz.